

การศึกษาแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39

A Study of Operational Guidelines for Risk Reduction of Schools under the Secondary Educational Service Area Office 39

วัลลภ มานักห้อง^{1*} และนงลักษณ์ ใจฉลาด²

Wanlop Manakkong^{1*}, and Nongluck Jaichalad²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษา การบริหารสถานศึกษาการควบคุมภายใน และการบริหารความเสี่ยง ซึ่งประสบการณ์การทำงานไม่ต่ำกว่า 10 ปี หรือระดับการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาผลการวิจัย พบว่าแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา ในภาพรวมพบว่า ขั้นตอนการจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษา มีแนวทางดังนี้ 1) ควรตระหนักและเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยง 2) ควรสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรของสถานศึกษา 3) ควรจัดทำข้อมูลความเสี่ยงของสถานศึกษา 4) ควรกำหนดให้ดำเนินการวิเคราะห์มูลเหตุของความเสี่ยง 5) ควรมีการวางแผน ดำเนินการ ประเมินผลและติดตามผลในการจัดการความเสี่ยง 6) ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นและในรายขั้นตอน พบว่ามีแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยง 5 ประเด็น ดังนี้ ประเด็นที่ 1 สถานศึกษา กำหนดให้ทุกฝ่ายวิเคราะห์ความเสี่ยงในอนาคตที่มีผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และตัวชี้วัดของการบริหารความเสี่ยง ประเด็นที่ 2 สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายรวบรวมข้อมูลความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินการ ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบ ประเด็นที่ 3 สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายคาดคะเนความเสี่ยงในด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินการ ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบ ประเด็นที่ 4 สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายมีวิธีการถ่ายโอนความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินการ ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบ ประเด็นที่ 5 สถานศึกษาดำเนินการติดตามผลการบริหารความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องและมีระบบ

คำสำคัญ: แนวทางการดำเนินงาน การลดความเสี่ยงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 39

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

* Corresponding author; email: wanlop-21@hotmail.com

Abstract

The purpose of this research was to study operational guidelines for risk reduction of schools under the secondary educational service area office 39. The informants were 9 experts at least master's degree graduation and ten-year experience, consisting of experts in educational administration, internal control, and risk management. The research instrument was a structured interview. The data analysis was the content analysis. The results indicated that the operational guidelines for risk reduction of schools under the secondary educational service area office 39 on the overall found that the school risk management should operate as follows: 1) should realize the importance of the risk management, 2) should give the staff knowledge and understanding of the risk management, 3) should manipulate the school risk data, 4) should analyze the school risk causes, 5) should plan, operate, and follow up the school risk management, 6) should make school stakeholders participate in brainstorming. When considering each step, it was found that there were five operational guidelines for the school risk reduction as follows: 1) issue 1: analyzing the future risk affecting objectives, goals, and indicators of the risk management, 2) issue 2: collecting risk data on strategy, operation, finance, and regulation, 3) issue 3: anticipating the risk on strategy, operation, finance, and regulation, 4) issue 4: transferring the school risk strategy on operation, finance, and regulation, 5) issue 5: following up the risk management continuously and systematically.

Keywords: Operational guidelines, School risk reduction, The secondary educational service area office 39

บทนำ

จากสังคมยุคอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 19 และ 20 เปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมยุคความรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ ของทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน พลังขับเคลื่อนของเทคโนโลยียุคดิจิทัลส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเป็นความรวดเร็วที่นักวิชาการเห็นตรงกันว่าเพิ่งจะเริ่มต้นเท่านั้น ในระยะถัดไปจะยิ่งทวีความรวดเร็วมากขึ้นเป็นทวีคูณ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาตามไปด้วยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สถานศึกษาจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อเด็กในศตวรรษที่ 21 (สมหมาย อ่าตอนกลอย, 2556: 1) การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคุณภาพของคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หมวด 4 มาตรา 22 กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการ

จัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ กระทรวงศึกษามีความมุ่งมั่นในการปฏิรูปการศึกษาเป้าหมายหลักคือส่งเสริมสนับสนุนให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม และมีการกระจายอำนาจการบริหารทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านบริหารงานทั่วไป (ธีระรุญเจริญ, 2550: 10)

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่เด็กนักเรียนมีความใกล้ชิดมากที่สุด รองมาจากครอบครัวผู้ปกครอง ให้การยอมรับนับถือยกย่องและคาดหวังว่าจะได้รับความรู้ การอบรมสั่งสอน การดูแลด้วยการเอาใจใส่ สถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กนักเรียนเป็นหลักให้เด็กนักเรียนได้อยู่ในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่มีความปลอดภัย การจัดการเรียนการสอนต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะสมรรถนะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์รวมทั้งสอนทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับใช้ชีวิตปลอดภัยและมีคุณภาพตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นคนดีมีปัญญา มีความรู้คู่คุณธรรมมีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ นั่นคือเด็กนักเรียนได้รับการพัฒนาให้เป็น “คนดี คนเก่ง มีความสุข” (ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน, 2557: 3) ซึ่งการสร้างความปลอดภัยหรือลดความเสี่ยงภัยในสถานศึกษาให้กับนักเรียนเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของสถานศึกษา จะต้องดำเนินการโดยการจัดให้เหมาะกับบริบทของสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาและครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนเพื่อคุ้มครองดูแลนักเรียน ลดการเสี่ยงภัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา ดังนั้นการบริหารความเสี่ยงนับเป็นเครื่องมือที่สำคัญและมีประโยชน์ในการบริหารองค์กรให้สามารถบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล ด้วยการบริหารปัจจัยและควบคุมกิจกรรมทั้งกระบวนการดำเนินงานต่างๆ โดยลดมูลเหตุของแต่ละโอกาสที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ทั้งนี้เพื่อให้ระดับและขนาดของความเสียหายที่เกิดขึ้นกับองค์กรในอนาคตอยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้หรือควบคุมได้อย่างเป็นระบบทั่วทั้งองค์กร (กลุ่มตรวจสอบภายในระดับกระทรวง, 2556)

ปัจจุบันองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนต่างให้ความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการบริหารความเสี่ยง (Risk Management) ไม่ว่าจะเป็นองค์กรขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่สาเหตุของความเสี่ยงมีทั้งที่มาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก จึงมีความจำเป็นที่ฝ่ายบริหารขององค์กรจะต้องประเมินปรับเปลี่ยนและนำแนวทางการบริหารจัดการในด้านต่างๆ เข้ามาปรับปรุงในการดำเนินงานให้ทันกับสภาพการณ์แวดล้อม (กรรณิการ์ พงศ์กิตติธัช, 2553: 2) ในทางการศึกษานั้นการบริหารความเสี่ยงช่วยลดความเสี่ยงภัยต่างๆ ในสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 63 กำหนดว่าโรงเรียนและสถานศึกษาต้องจัดให้มีระบบงานและกิจกรรมในการแนะแนวให้คำปรึกษาและฝึกอบรมแก่นักเรียนนักศึกษาและผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมความประพฤติที่เหมาะสมมีความรับผิดชอบต่อสังคม และความปลอดภัยแก่นักเรียนและนักศึกษาตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกระทรวง (ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน, 2557: 154) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพและมาตรฐานโดยกำหนดรายละเอียดไว้ในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพทางการศึกษาซึ่งประกอบด้วย “ระบบการประกันคุณภาพภายใน

และระบบการประกันคุณภาพภายนอก” เพื่อให้เป็นกลไกในการผดุงรักษาคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษา (กลุ่มตรวจสอบภายในระดับกระทรวง, 2556: 2) ยุทธศาสตร์ภายใต้แผนปฏิบัติการ 2558 ของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อที่ 2 การเพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558: 9) ทั้งนี้ จากรายงานการวิจัยของสำนักเลขาธิการสภาการศึกษา โดย พิณสุดา สิริธรรังศรี และคณะ (2555 อ้างถึงใน พิณสุดา สิริธรรังศรี, 2557: 3) เรื่อง รูปแบบกลไกการส่งเสริมการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา พบว่าสภาพปัจจุบันการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีกฎหมาย กฎเกณฑ์และระเบียบรับรองที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมทั้ง ด้านงบประมาณ วิชาการ บริหารบุคคล และบริหารทั่วไปมีการจัดปัจจัยในการบริหารจัดการ เช่น โครงสร้างและการแบ่งส่วนงาน การจัดทำคู่มือดำเนินการ การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร การจัดสรรงบประมาณ ครูและบุคลากรการจัดและสนับสนุนเทคโนโลยีเพื่อการปฏิบัติ เพื่อการบริหารจัดการในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา เป็นต้น ที่สามารถบริหารจัดการศึกษารับรองการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาได้ในระดับหนึ่ง มีเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาที่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพในหลายเขตพื้นที่ แต่เป็นการบริหารที่ประสบผลสำเร็จเป็นด้านๆ มากกว่าองค์รวม แต่อย่างไรก็ตาม เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาที่ประสบปัญหาการบริหารจัดการศึกษารับรองการกระจายอำนาจหลายด้าน ทั้งด้านปัจจัยการดำเนินงานและการบริหารจัดการ กล่าว คือ ด้านปัจจัยการดำเนินการเกี่ยวกับกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคโดยเฉพาะด้านการบริหารงานบุคคล อำนาจหน้าที่ของกรรมการบางคณะในเขตพื้นที่การศึกษาไม่สามารถนำสู่การปฏิบัติ นโยบายของส่วนการเปลี่ยนแปลงบ่อย โครงสร้างการแบ่งส่วนงานที่ยังไม่สอดคล้องกับบริบทสำนักงาน/สถานศึกษา บุคลากรและงบประมาณที่ยังไม่สอดคล้องและสัมพันธ์กับงาน วัฒนธรรมการทำงานของบุคคลที่ยังติดยึดกับวัฒนธรรมอำนาจ เป็นต้น ด้านการบริหารจัดการ เช่น การบริหารงานบุคคล ได้แก่ การสรรหาและการพัฒนาบุคลากรที่ยังไม่สอดคล้องกับสภาพความต้องการ บริบทของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา การบริหารงบประมาณ เช่น การจัดสรรงบประมาณที่ยังไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงการบริหารวิชาการ เช่น การกำหนดงาน/โครงสร้างของส่วนกลางบ่อยครั้งที่ไม่สอดคล้องและไม่เป็นไปตามบริบทและความต้องการของทางวิชาการของสถานศึกษา การกำกับติดตามและประเมินผลที่ขาดประสิทธิภาพ เหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย สมศักดิ์ ตลประสิทธิ์ (2555 อ้างถึงใน พิณสุดา สิริธรรังศรี, 2557: 4) ได้ศึกษาโครงการวิจัยและพัฒนาแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังคงมีอุปสรรคในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อรับรองความต้องการการพัฒนาประเทศ และการรวมที่เป็นประชาคมอาเซียน ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากขนาดและความพร้อมในการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน สถานศึกษาขนาดใหญ่จะมีความพร้อมและศักยภาพในการบริหารจัดการสูงกว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก ที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพที่จะบริหารจัดการตามขนาดและความพร้อมของสถานศึกษานั้นๆ ดังนั้นในการดำเนินงานทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านบริหารงานทั่วไป ในสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นขนาดและความพร้อมของสถานศึกษาเป็นอย่างไร ย่อมเป็นไปได้ที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นความเสี่ยงภายนอกหรือภายใน อาจมีผลกระทบต่อภาพพจน์ที่ดีของสถานศึกษา หรือความสามารถในการอยู่รอดของสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องทราบและเข้าใจการบริหารความเสี่ยง ที่ช่วยลดความเสี่ยงในการดำเนินกิจกรรม และสามารถควบคุมความเสี่ยงไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการทำงานที่จะเกิดความเสียหายต่อสถานศึกษา

จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับการสังเคราะห์งานวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 (วัลลภ มานักษ์ และนางลักษณ์ ใจฉลาด, 2559: 221) พบว่า มีประเด็นที่นำมาหาแนวทางดำเนินงานลดความเสี่ยงของสถานศึกษา มี 6 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 ขั้นตอนการจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษา ประเด็นที่ 2 สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายวิเคราะห์ความเสี่ยงในอนาคตที่มีผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และตัวชี้วัดของการบริหารความเสี่ยง ประเด็นที่ 3 สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายรวบรวมข้อมูลความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินการ ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบ ประเด็นที่ 4 สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายคาดคะเนความเสี่ยงในด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินการ ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบ ประเด็นที่ 5 สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายมีวิธีการถ่ายโอนความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินการ ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบ ประเด็นที่ 6 สถานศึกษาดำเนินติดตามผลการบริหารความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องและมีระบบ ซึ่งจากการค้นพบตามประเด็นจากการสังเคราะห์งานวิจัยดังกล่าวมาข้างต้น เป็นการนำผลงานวิจัยเชิงปริมาณที่มีข้อมูลเป็นปัจจุบัน และมีบริบทสภาพเขตพื้นที่ใกล้เคียงกัน มาดำเนินการต่อยอดเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จึงนำผลที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยเฉพาะผลการวิจัยในภาพรวมสภาพการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษารายชั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารความเสี่ยงต่ำที่สุด และสภาพการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษารายชั้นตอนทุกชั้นตอนของข้อที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารความเสี่ยงต่ำสุด มาหาแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 ซึ่งจะช่วยให้แนวทางในการลดความเสี่ยง ความเสียหาย ความผิดพลาด ความล้มเหลว และความสูญเปล่าที่จะเกิดขึ้นสถานศึกษา และให้ผู้ที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปพัฒนาในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 39

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มีขอบเขตการวิจัยตามชั้นตอน ดังนี้

ศึกษาแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39

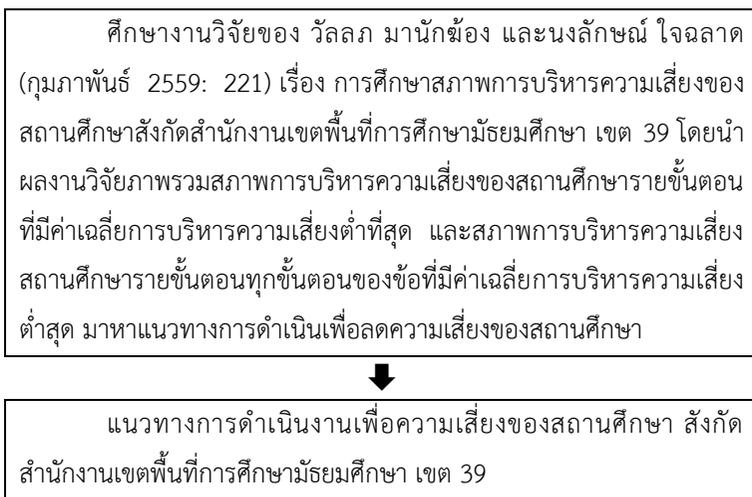
ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ แนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 ซึ่งเป็นประเด็นที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 (วัลลภ มานักฆ้อง และนงลักษณ์ ใจฉลาด, 2559: 221) โดยผู้วิจัยนำเฉพาะประเด็นในภาพรวมสภาพการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษารายชั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารความเสี่ยงต่ำที่สุด และสภาพการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษารายชั้นตอนทุกชั้นตอนของข้อที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารความเสี่ยงต่ำสุด โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพรวมสภาพการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษารายชั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารความเสี่ยงต่ำที่สุด คือ ชั้นตอนการจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษา และพิจารณาสภาพการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษารายชั้นตอน พบว่า ชั้นตอนที่ 1 การวางแผนบริหารความเสี่ยง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารความเสี่ยงต่ำที่สุด คือ ประเด็นสถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายวิเคราะห์ความเสี่ยงในอนาคตที่มีผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และตัวชี้วัดของการบริหารความเสี่ยง ชั้นตอนที่ 2 การระบุความเสี่ยงของสถานศึกษา พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารความเสี่ยงต่ำที่สุด คือ ประเด็นสถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายรวบรวมข้อมูลความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินการ ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบ ชั้นตอนที่ 3 การประเมินความเสี่ยงของสถานศึกษา พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารความเสี่ยงต่ำที่สุด คือ ประเด็น สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายคาดคะเนความเสี่ยงในด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินการ ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบ ชั้นตอนที่ 4 การจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษา พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารความเสี่ยงต่ำที่สุด คือ ประเด็นสถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายมีวิธีการถ่ายโอนความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินการ ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบ ชั้นตอนที่ 5 การติดตาม สรุปลผล และรายงานผลการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษา พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารความเสี่ยงต่ำที่สุด คือ ประเด็นสถานศึกษาดำเนินติดตามผลการบริหารความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องและมีระบบ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 ซึ่งแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษา การบริหารสถานศึกษา การควบคุมภายใน และการบริหารความเสี่ยง ซึ่งประสบการณ์การทำงานไม่ต่ำกว่า 10 ปี หรือระดับการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา จำนวน 9 คน โดยการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 โดยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยนำประเด็นที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 (วัลลภ มานักษ์อง และนางลักษณ์ ใจฉลาด, 2559) โดยการเลือกเฉพาะประเด็นในภาพรวมสภาพการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษารายชั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารความเสี่ยงต่ำที่สุด และสภาพการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษารายชั้นตอนทุกชั้นตอนของข้อที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารความเสี่ยงต่ำที่สุด มาสร้างประเด็นในการสัมภาษณ์
2. นำประเด็นที่ได้จากผลการวิจัยในข้อที่ 1 มาสร้างกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา

3. พิจารณาข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์โดยรวม วาครอบคลุมทุกประเด็นที่ต้องการสอบถามโดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบว่า ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ของแต่ละข้อวัดได้ตรงและครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษาทั้งหมดหรือไม่

- 1) ปรับปรุงข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
- 2) จัดทำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
- 3) นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของการใช้ภาษาก่อนนำไปพิมพ์เพื่อใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยโดยมีวิธีการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก เสนอผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์
2. ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย โดยการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา สถานที่นัดหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามประเด็น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปข้อมูลเป็นแบบบรรยาย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39

จากการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 พบว่า

1. แนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 ในภาพรวม ประเด็น ขั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ขั้นตอนที่ 4 การจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษามีแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา ดังนี้ 1) ควรตระหนักและเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยง 2) ควรสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรของสถานศึกษา 3) ควรจัดทำข้อมูลความเสี่ยงของสถานศึกษา 4) ควรกำหนดให้ดำเนินการวิเคราะห์มูลเหตุของความเสี่ยง 5) ควรมีการวางแผน ดำเนินการประเมินผลและติดตามผลในการจัดการความเสี่ยง 6) ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็น
2. แนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 ในรายขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในขั้นตอนนี้ คือ ประเด็น สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายวิเคราะห์ความเสี่ยงในอนาคตที่มีผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และตัวชี้วัดของการบริหารความเสี่ยงมีแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา ดังนี้ 1) ควรตระหนักและให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความเสี่ยง 2) ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายและตัวชี้วัดของการบริหารความเสี่ยง 3) ควรกำหนดนโยบายการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษาให้ชัดเจน 4) ควรจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวิเคราะห์ความเสี่ยงให้กับบุคลากรของสถานศึกษา 5) ควรจัดทำคู่มือแนวทางการวิเคราะห์ความเสี่ยง 6) ควรจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความเสี่ยงของสถานศึกษาให้เป็นปัจจุบัน 7) ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความเสี่ยง 8) ควรจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรมการวิเคราะห์ความเสี่ยง

ขั้นตอนที่ 2 การระบุความเสี่ยงของสถานศึกษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในขั้นตอนนี้ คือ ประเด็น สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายรวบรวมข้อมูลความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินการ ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบมีแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา ดังนี้ 1) ควรสร้างความตระหนักต่อบุคลากรรายงานความเสี่ยงให้ผู้บริหารทราบ 2) ควรแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำข้อมูลความเสี่ยง 3) ควรเป็นผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนเป็นผู้รวบรวมข้อมูล 4) ควรมีการกำกับติดตามการเก็บรวบรวมข้อมูลความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องและรายงานข้อมูลความเสี่ยงที่ชัดเจน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเสี่ยงของสถานศึกษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในขั้นตอนนี้ คือ ประเด็น สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายคาดคะเนความเสี่ยงในด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินการ ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบ มีแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา ดังนี้ 1) ควรศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาของแต่ละกลุ่มงานให้ชัดเจนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการคาดคะเน 2) ควรสร้างเครื่องมือประเมินที่ใช้ในการคาดคะเนความเสี่ยง 3) ควรจัดประชุมบุคลากรทุกกลุ่มงานในการคาดคะเนความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น 4) ควรให้บุคลากรทุกกลุ่มงานร่วมวิเคราะห์ประเมินและหาสาเหตุความเสี่ยง 5) ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการคาดคะเนความเสี่ยงของสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 การจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในขั้นตอนนี้ คือ ประเด็น สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายมีวิธีการถ่ายโอนความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินการ ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบ มีแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา ดังนี้ 1) ควรสร้างความตระหนักในวิธีการถ่ายโอนความเสี่ยงให้กับบุคลากร 2) ควรมีความรู้ความเข้าใจในการถ่ายโอนความเสี่ยงที่เกินความสามารถ 3) ควรจัดประชุมหรืออบรมให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการถ่ายโอนความเสี่ยงให้กับบุคลากร 4) ควรกำหนดแนวทางวิธีการถ่ายโอนความเสี่ยงให้กับบุคลากร 5) ควรจัดทำคู่มือการถ่ายโอนความเสี่ยงของสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การติดตาม สรุปผล และรายงานผลการบริหารความเสี่ยง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในขั้นตอนนี้ คือ ประเด็น สถานศึกษาดำเนินการติดตามผลการบริหารความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องและมีระบบ แนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา ดังนี้ 1) ควรตระหนักและให้ความสำคัญกับการติดตามผลการบริหารความเสี่ยง 2) ควรมีการประชุมวางแผนคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงในการติดตามผล 3) ควรนำ

กระบวนการ PDCA และหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ในการติดตามผล 4) ควรจัดทำปฏิทินการติดตามผลอย่างชัดเจน 5) ควรทำข้อตกลงกับผู้ได้บังคับบัญชาในการดำเนินการติดตามนิเทศผล

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา เขต 39 ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางดำเนินงานความเสี่ยงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา เขต 39 ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา เขต 39 ในภาพรวม ขั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารความเสี่ยงต่ำสุด คือ ขั้นตอนที่ 4 การจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษามีแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา คือ ควรมีความตระหนักเห็นความสำคัญ มีความรู้ความเข้าใจ ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการความเสี่ยง มีการจัดทำข้อมูลความเสี่ยงของสถานศึกษา มีการวิเคราะห์มูลเหตุของความเสี่ยง มีการวางแผน ดำเนินการ และประเมินผลติดตามผลในการจัดการความเสี่ยง ซึ่งสอดคล้องกับ ธร สุนทรายุทธ (2550: 209) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการความเสี่ยงที่เป็นระบบนั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกคน ทุกฝ่าย ในหน่วยงานซึ่งต้องถือว่าเป็นกิจกรรมของทุกคน ในองค์กร ผู้บริหารจะต้องสร้างความเข้าใจ ให้ทุกคนตระหนักถึงภัยวิกฤต ความเสี่ยง ทุกคนต้องทำเป็นประจำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ มีรูปแบบที่ชัดเจน หลักการบริหารความเสี่ยงจะต้องมีการวางแผนกลยุทธ์ การวิเคราะห์ความเสี่ยงและการควบคุมความเสี่ยง

2. แนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา เขต 39 ในรายขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษา

ประเด็นที่ 1 สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายวิเคราะห์ความเสี่ยงในอนาคตที่มีผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และตัวชี้วัดของการบริหารความเสี่ยง มีแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยง คือ ควรมีความตระหนักให้ความสำคัญ มีการกำหนดนโยบายการบริหารความเสี่ยงที่ชัดเจน มีการศึกษาให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัดของการบริหารความเสี่ยง มีการจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจ จัดทำคู่มือ จัดสรรงบประมาณ ในการจัดกิจกรรม มีจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความเสี่ยงของสถานศึกษาให้เป็นปัจจุบัน และทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความเสี่ยง สอดคล้องกับกลุ่มตรวจสอบภายในระดับกระทรวง (2556: 25) ได้กล่าวว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ในระดับสำนักงาน/กลุ่มภารกิจจะเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายตามพันธกิจของแต่ละสำนัก/กลุ่มภารกิจ และสถานะปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ความเสี่ยงที่จะทำให้งานพันธกิจของสำนัก/กลุ่มภารกิจไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับ สงวน ช่างฉัตร (2550 อ้างถึงใน ปสุตา โอบุษฐ์จันทร์ศรี, 2556: 252) กล่าวว่า การวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis) เป็นเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารโครงการและผู้เกี่ยวข้องในโครงการทุกคนเนื่องจากสามารถช่วยระบุสิ่งที่เกิดขวางที่ทำให้โครงการไม่สำเร็จตามเป้าหมายได้ทั้งความผิดพลาดด้านกำหนดใช้จ่ายและการยุติโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 การระบุความเสี่ยงของสถานศึกษา

ประเด็นที่ 2 สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายรวบรวมข้อมูลความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินการ ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบ มีแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยง คือ ควรแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำข้อมูล มีการติดตามการเก็บรวบรวมข้อมูลความเสี่ยงของสถานศึกษา และมีความตระหนักต่อการรายงานข้อมูลความเสี่ยงให้ผู้บริหารทราบอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ กลุ่มตรวจสอบภายในระดับกระทรวง (2556: 27) ได้กล่าวว่าการค้นหาความเสี่ยงและสาเหตุของความเสี่ยง หรือปัจจัยของความเสี่ยงในงาน กิจกรรมหรือกระบวนการปฏิบัติงาน เป็นการพิจารณาว่ามีสิ่งใดหรือเหตุการณ์ใดที่อาจทำให้เกิดอุปสรรคและทำให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ทั้งในระดับองค์กรและระดับกิจกรรม โดยควรเน้นค้นหาความเสี่ยงจากงาน/โครงการ/กิจกรรม/กระบวนการที่มีความสำคัญและเป็นงานหลักขององค์กร โดยศึกษาจากข้อมูลสถิติของความเสี่ยงที่เคยเกิดขึ้น การสำรวจในปัจจุบันหรือคาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต จากวิธีการ เช่น ระดมความคิดเห็นของบุคลากรในฝ่ายต่างๆ ของหน่วยงาน การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ บุคคลากรหรือผู้เชี่ยวชาญในสายงาน การทำ Work shop ของบุคลากรในหน่วยงาน การเปรียบเทียบกับองค์กรภายนอก การอภิปรายของบุคลากรในหน่วยงาน และวิธีการอื่นๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับ สุมนา เสือเอก (2553: 193) ได้กล่าวว่า ควรให้ความสำคัญกับการดำเนินงานของโรงเรียนโดยเฉพาะการนำข้อมูลในอดีตเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ปัจจุบันเพื่อคาดการณ์งานในอนาคตของโรงเรียนเนื่องจากการบริหารความเสี่ยงในด้านต่างๆ โดยเฉพาะข้อมูลในอดีตสามารถพยากรณ์หรืออาจส่งผลกระทบต่อการทำงานของโรงเรียนในปัจจุบันหากผู้บริหารเตรียมความพร้อมศึกษาข้อมูลในอดีตและมีความรู้ในการบริหารความเสี่ยงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นย่อมจะทำให้การดำเนินงานโรงเรียนสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ และประสบผลสำเร็จต่อไปได้และสอดคล้องกับ (Wilson & Tingle, 1999) ได้กล่าวว่า การค้นหาปัญหาต่างๆ ที่ทำให้เกิดความเสี่ยงกับผู้ใช้บริการ ที่มีผลกระทบต่อทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม รวมทั้งด้านจิตวิญญาณโดยการค้นหานั้น สามารถหาข้อมูลได้จากคำร้องเรียนจากผู้ใช้บริการ การสัมภาษณ์ผู้ดำเนินงาน การทำรายงานอุบัติการณ์เกิดขึ้น การออกแบบสอบถาม การศึกษาจากเอกสารและตำราต่างๆ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเสี่ยงของสถานศึกษา

ประเด็นที่ 3 สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายคาดคะเนความเสี่ยงในด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินการ ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบ มีแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยง คือ ควรศึกษาข้อมูลในแต่ละกลุ่มงานของสถานศึกษา มีการสร้างเครื่องมือประเมิน จัดประชุมให้ทุกกลุ่มงานมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ประเมิน และหาสาเหตุความเสี่ยง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการคาดคะเนความเสี่ยง สอดคล้องกับ กลุ่มตรวจสอบภายในระดับกระทรวง (2556: 30) กล่าวว่า โอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง (Likelihood) คือ ความเป็นไปได้ที่ความเสี่ยงหรือเหตุการณ์นั้นจะเกิดขึ้น ซึ่งต้องพิจารณาระดับของโอกาสที่จะเกิดขึ้น มักจะใช้ข้อมูลที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามในกรณีที่เป็นเหตุการณ์ที่ไม่เคยมีมาก่อน อาจใช้ข้อมูลในลักษณะเดียวกันที่เคยเกิดขึ้นในหน่วยงานอื่น ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า หรือประสบการณ์ผู้ประเมิน สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2553: 7-8) กล่าวว่า การประเมินความเสี่ยง เป็นการวิเคราะห์ความเสี่ยงและจัดลำดับความเสี่ยง โดยพิจารณาจากการประเมินโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง (Likelihood) และความรุนแรงของผลกระทบจาก

เหตุการณ์ความเสี่ยง (Impact/Consequence) โดยอาศัยเกณฑ์มาตราที่ได้กำหนดไว้ ทำให้การตัดสินใจจัดการกับความเสี่ยงเป็นไปอย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 4 การจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษา

ประเด็นที่ 4 สถานศึกษากำหนดให้ทุกฝ่ายมีวิธีการถ่ายโอนความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินการ ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบ มีแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยง คือ ควรสร้างความตระหนัก ความรู้ความเข้าใจ จัดประชุมหรืออบรม และจัดทำคู่มือวิธีการถ่ายโอนความเสี่ยง สอดคล้องกับ กลุ่มตรวจสอบภายในระดับกระทรวง (2556: 6) กล่าวว่า การกระจายโอนความเสี่ยง เป็นการยกภาระในการเผชิญกับเหตุการณ์ที่เป็นความเสี่ยงและการจัดการความเสี่ยงให้ผู้อื่น มิได้เป็นการลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น แต่เป็นการรับประกันว่าเมื่อเกิดความเสียหายแล้วองค์กรจะได้รับการชดใช้จากผู้อื่น เช่น การทำประกัน การทำสัญญา และการรับประกัน สอดคล้องกับ ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2550: 20-37 อ้างถึงใน นันทินิตย์ ท่าโพธิ์, 2556: 24) กล่าวว่า การถ่ายโอนความเสี่ยง (Risk Transfer) เมื่อโอกาสของความเสี่ยงที่มีสูงไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้หรือควบคุมได้ ผู้บริหารส่วนมากเลือกที่จะใช้เทคนิคการถ่ายโอนความเสี่ยง ซึ่งเป็นการโยกย้ายผลลัพธ์ของความเสี่ยงไปสู่บุคคลอื่นและสอดคล้องกับโอนาลด์ และมูห์ลบาซ (Donald & Muehlbach, 2008) ได้เสนอแนะว่า การถ่ายโอนที่ทำให้ลดความเสี่ยงในการศึกษาต่อเนื่องโดยการเปลี่ยนความเสี่ยงจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง ผลลัพธ์ที่ได้จะมีความเสี่ยงลดลง

ขั้นตอนที่ 5 การติดตาม สรุปผล และรายงานผลการบริหารความเสี่ยง

ประเด็นที่ 5 สถานศึกษาดำเนินการติดตามผลการบริหารความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องและมีระบบ มีแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยง คือ ควรสร้างความตระหนัก ให้มีความสำคัญ มีการประชุมวางแผน คณะกรรมการบริหารความเสี่ยง จัดทำปฏิทินการติดตาม ทำข้อตกลงกับผู้ได้บังคับบัญชา นำกระบวนการ PDCA และหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ในการติดตามผลการบริหารความเสี่ยง ซึ่งสอดคล้องกับ นันทินิตย์ ท่าโพธิ์ (2556: 25) กล่าวว่า กระบวนการบริหารความเสี่ยงต้องทำเป็นขั้นตอน และทำอย่างต่อเนื่องไม่สามารถข้ามขั้นตอนใด ขั้นตอนหนึ่งได้ ต้องมีการกำหนดผู้รับผิดชอบให้ชัดเจนจะรับผิดชอบในการบริหารความเสี่ยงในส่วนใดและกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการรวมทั้งมีการติดตามผลการควบคุมควบคุมความเสี่ยง เช่น การติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง หรือการติดตามประเมินผลเป็นรายครั้ง และต้องสามารถยืดหยุ่นได้ทันทีที่เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย การศึกษาแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 เป็นแนวทางที่สามารถนำไปใช้จริงภายในบริบทของสถานศึกษานั้น

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรนำแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา ไปประยุกต์ใช้กับระบบงานการควบคุมภายในของสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาจะบรรลุวัตถุประสงค์ หรือถ้ามีความเสี่ยงก็สามารถควบคุมได้

2. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรนำแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา ไปใช้ในการวางแผนควบคู่กับการบริหารงาน และบริหารโครงการของสถานศึกษา เพื่อเตรียมแผนรองรับก่อนที่จะเกิดความเสียหาย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ พงศ์กิตติธัช. (2553). *สภาพและปัญหาบริหารความเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, อุดรธานี.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). *แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

กลุ่มตรวจสอบภายในระดับกระทรวง. (2556). *คู่มือการบริหารความเสี่ยง*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

จร สุนทรายุทธ. (2550). *การบริหารจัดการความเสี่ยงทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.

ธีระ รุญเจริญ. (2550). *ความเป็นอาชีวะในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: แอล.ที.เพรส.

นันทินิตย์ ท่าโพธิ์. (2556). *การศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, พิษณุโลก.

ปสุตา โอษฐ์จันทร์ศรี. (2556). *รูปแบบการบริหารความเสี่ยงด้านนโยบายและด้านกลยุทธ์ของโรงเรียนเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ*. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

พิณสุดา สิริธรงค์ศรี. (2557). *รายงานการวิจัยและพัฒนา เรื่อง รูปแบบการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการทางการศึกษา.

วัลลภ มานักฆ้อง และนงลักษณ์ ใจฉลาด. (2559). การศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39. ใน *การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 36 (The 36th National Graduate Research Conference)* (น.217-228). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ศุภย์เฉพา กิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน. (2557). *คู่มือการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สมหมาย อ้าดอนกลอย. (2556). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 7(1), 1-7.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2553). *แผนบริหารความเสี่ยงของสำนักงาน ก.ค.ศ. ประจำปี งบประมาณ 2553*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา.

สุนนา เสือเอก. (2553). *การบริหารความเสี่ยงของเรียนอาชีวศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, กรุงเทพฯ.

Donald, S. M. & Muehlbach. (2008). *Risk management content analysis: Understanding the relationship with contenting education planning*. Minnesota: Capella University.

Wilson, Jo. & Tingle, John. (1999). *Clinical risk modification : a route to clinical governance? /.* Oxford: Butterworth-Heinemann.